

PRAVNO RAZMERJE

definicija:

- pravno urejeno družbeno razmerje med dvema ali več pravnimi subjekti
- zunanje vedenje in ravnanje pravnih subjektov, ki je preverljivo, mogoče ga je izsiliti in sankcionirati

nosilci pravnega razmerja:

- pravni subjekti, ki imajo drug do drugega ustrezne pravice in dolžnosti glede na predmet pravnega razmerja

abstraktno pravno razmerje:

- določeno z abstraktnimi pravnimi pravili
- opis vnaprej predpisane in zamišljene pravne situacije

konkretno pravno razmerje

- opis dejanske situacije
- gre za konkretizacijo in individualizacijo abstraktnega pravnega razmerja
- določeno s konkretnimi pravnimi pravili

predpravno razmerje

- družbena razmerja, ki imajo takšne lastnosti, da morajo biti zaradi njih pravno urejena
- predpravni družbeni odnos postane praven, ko je pravno urejen
- urejena morajo biti interesno konfliktna razmerja in tista, ki zahtevajo red, urejenost, usklajenost

naloga prava:

- utrjevati doseženi družbeni položaj in pravni okvir, odločati o tem, kaj naj bo normativno predvideno
- predvidevati razmerja in zastavljati pravne cilje, ki so uresničljivi, izraz družbene resničnosti
- pravni cilji: legitimni, usklajeni s pravnim izročilom, z vrednostnim sistemom in načeli pravne države

PRAVNI SUBJEKTI

definicija:

- je nosilec pravic in dolžnosti v pravnih razmerjih, ustvarja in uporablja pravna pravila
- na pravne subjekte se nanaša vedenje in ravnanje, ki ga izražajo pravna pravila
- je nosilec pravnih dejanj, pravnih sprememb in pravnih posledic
- veljavni pravni red mu priznava določeno pravno vlogo
- pravni red določa, katerim pravnim subjektom se priznava kakovost pravnega subjekta

vloga subjekta:

- sestoji iz pravic in dolžnosti, ki mu omogočajo, da vstopa v pravna razmerja in uresničuje dovoljene cilje

pravna subjektiviteta:

- pravna posledica, ki jo pripišemo posameznikom in drugim pravno pomembnim entitam

FIZIČNA OSEBA

definicija:

- posamezniki, ki imajo pravno sposobnost da so nosilci pravic in dolžnosti

pravna sposobnost fizične osebe:

- sposobnost pravnega subjekta da je nosilec pravnih pravic in dolžnosti
- načelo pravne enakosti: terja, da so vse pravice in dolžnosti po enakimi merili dostopne vsem
- pridobitev in izguba pravne sposobnosti: dobi se jo z rojstvom in izgubi s smrtjo
- izjema: nasciturus, ki je omejeno pravno sposoben pod pogojem, da se rodi živ

sposobnost za dejanja:

- sposobnost pravnega subjekta, da s svojim ravnanjem pridobiva pravice in dolžnosti, in prevzema odgovornost za svoje vedenje in ravnanje
- sposobnost za dejanja predpostavlja, da je subjekt pravno sposoben
- je poslovna sposobnost in deliktna sposobnost
- **poslovna sposobnost fizične osebe:**
 - sposobnost osebe, da sama z lastnimi dejanji in voljo pridobiva pravice in prevzema dolžnosti
 - izhodišče: psihofizična sposobnost subjekta, da zna presoditi o pomenu in posledicah svojega dejanja
 - sodišče lahko odvzame poslovno sposobnost, če obstaja razlog, ki vpliva na psihofizično stanje osebe
 - zastopništvo: osebe, ki se delno ali v celoti poslovno nesposobne potrebujejo zakonitega zastopnika, ki v njihovem imenu za njihov račun opravlja pravne posle in pravna dejanja

- v celoti poslovno nesposobni: osebe do 15. leta starosti, osebe, ki jim sodišče v celoti odvzame poslovno sposobnost
- omejeno poslovno sposobni: otroci med 15. in 18. letom, osebe katerim je bila poslovna sposobnost delno odvzeta
- v celoti poslovno sposobni: polnoletni, mladoletniki ki sklenejo zakonsko zvezo, mladoletniki ki postanejo roditelji in obstajajo razlogi, da pridobijo poslovno sposobnost
- **deliktna sposobnost**:
 - sposobnost pravnega subjekta, da odgovarja za svoja dejanja
 - za pravno kršitev odgovarja tisti, ki je prišteven in je ravnal krivdno
 - neprištevnost: kdor ob storitvi kaznivega dejanja ni mogel razumeti pomena svojega dejanja ali ni mogel imeti v oblasti svojega ravnanja
 - prištevnost: kdor je v času pravne kršitve intelektualno in voljno sposoben, ima v oblasti svoje vedenje, za pravne kršitve odgovarja tedaj, ki ravna krivdno
 - krivdno ravnanje: kaznivo dejanje, ki je storjeno z naklepom ali iz malomarnosti
 - objektivna odgovornost: odgovornost za škodo ne glede na krivdo
 - mladoletniki do 14. leta: kazensko neodgovorni, proti njim se kazenske sankcije ne smejo uporabiti
 - mlajši mladoletniki (14–16): vzgojni ukrep, ukor, vzgojni zavod
 - starejši mladoletniki (16–18): vzgojni ukrep, denarna kazen, mladoletniški zapor

PRAVNA OSEBA

definicija:

- umetna družbena tvorba, ki ji pravni red priznava kakovost pravnega subjekta
- omogoča, da ljudje opravljajo različne dejavnosti
- nastane z zavestnim oblikovanjem posameznikov
- pravice in dolžnosti, ki jih pridobivajo organi se predpisujejo pravni osebi

predpostavke:

- ustrezno stvarno podlago (substrat)
- pravno dopustni namen
- poseben organizacijski ustroj

nastanek pravne osebe

- pravna oseba nastane v trenutku, ko je pravni red podeli kakovost pravnega subjekta
- nastane z vpisom v register, z zakonom ali drugim pravnim aktom
- sistem objave: javni razglas o nastanku pravne osebe
- sistem podelitve pravne osebnosti: pristojni organ izda akt o nastanku pravne osebe

korporacije

- združenje več oseb, članov
- člani: se lahko menjajo, odločajo o obstoju in delovanju korporacije, so temeljna podlaga, substrat korporacije
- organi so vsebinsko avtonomni

ustanove:

- temeljna osnova je premoženje, ki mora uresničevati določen namen
- ustanovni akt določi namen premoženja
- naloga uprave: udejanjiti namen premoženja, ki se porabi za korist oseb ki so naslovljenci
- uprava ne more odločati o spremembi namena ali o obstoju ustanove

pravne osebe javnega prava

- ustanovi država, z zakonom, imajo oblastna upravičenja
- namen: opravljajo javne naloge, dejavnosti, službe, delujejo v javnem interesu, v javno korist

pravne osebe zasebnega prava

- ustanovijo jih neoblastne skupnosti, posamezniki
- namen: zasebna korist
- lahko dobijo javno pooblastilo za opravljanje funkcij državne uprave

pravna sposobnost pravne osebe

- ožja, bolj omejena kot pri fizičnih osebah
- ne more imeti pravic in dolžnosti, ki temeljijo na človekovih naravnih lastnostih

- pravnim osebam je dovoljeno tisto, kar je predvideno kot njihova pristojnost
- sposobnost je omejena na dejavnost zaradi katere je bila pravna oseba ustanovljena in pravno priznana

poslovna sposobnost pravne osebe

- giblje se v mejah pravne sposobnosti
- v tem območju smejo delovati njeni organi
- prevzema odgovornost za pravice, ki jih ima

deliktna sposobnost pravne osebe

- pravna oseba odgovorna za pravno kršitev ki jo stori njen organ
- lahko gre za ravnanje fizične osebe ki nastopa kot organ ali delavec pravne osebe
- pravna oseba je deliktno sposobna za civilne delikte, prekrške in kazniva dejanja

TEORIJE O PRAVNI OSEBI

teorije fikcije

- pravna oseba ni resničen pojav ampak umišljena tvorba
- resnični nosilci pravic in dolžnosti so lahko samo ljudje

teorija zanikanja pravne osebe

- pravne osebe niso fikcije
- obstajajo le kot pravna abstrakcija ki na zunaj nastopa ko pravni subjekt

teorije o realnosti pravne osebe

- pravna oseba je resnična, ni namišljena
- je organizem ki je sposoben hoteti in delati
- priznava se ki kakovost pravne osebe, pravno osebo izenačuje s fizično

PRAVICA

definicija:

- možnost, da pravni subjekt na določen način ravna
- možnost je vsebovana v abstraktni in splošni pravni normi (*abstraktno upravičenje*)

abstraktno upravičenje:

- opis pravno dovoljenega vedenja in ravnanja
- določa okvir subjektovega delovanja, pravni okvir v katerem lahko subjekt zadovoljuje svoje interese

interes:

- vsebinsko konkretizira upravičenje,
- cilj pravice, pravo varuje interese, ki so pravno relevantni

absolutna pravica:

- subjekt je pravice, da z objektom na določen način ravna, usmerjene so proti vsakomur, z njimi je omejena svoboda drugih

relativna pravica:

- neposredno se navezujejo samo na določeno osebo, subjekt je upravičen, da glede na objekt zahteva od drugega določeno storitev

abstraktna pravica

- temelji na abstraktnem pravnem pravilu
- ustvarjata ga dve upravičenji
 - temeljno upravičenje: omogoča da subjekt zadovoljuje določen interes
 - pravovarstveni zahtev: možnost da se uporabi sankcija če zavezanec ne ravna v skladu z obveznostjo, aktivira se ko je temeljno upravičene kršeno (*pretnja s silo*)

konkretna pravica

- temelji na abstraktni pravici, ki je uporabljena v konkretnem primeru
- konkretno upravičenje: nastane ob stiku splošnega pravnega pravila z dejanskimi okoliščinami, je voljne narave, možnost pozitivne in negativne izbire
 - pozitivna izbira: konkretizacija in uresničitev abstraktnega upravičenja, aktivna pravica
 - negativna izbira: subjekt ostane pasiven ker se njegov interes ne pokriva s tipičnim, negativna pravica

refleks pravne norme:

- če temeljno upravičenje ni pravno zavarovano, ne moremo govoriti o pravici

TEORIJE

teorija volje:

- **osrednji prvini:** sta voljna moč in voljna oblast, sestavini splošnega in abstraktnega pravnega pravila, izražata tipično voljo abstraktnega pravnega subjekta
- **pravni subjekt:** nosilec volje odloča o uresničitvi pravnega pravila, pravno pravilo lahko postane njegova pravica

teorija interesa:

- **pravice:** z njimi varujejo življenjski interesi in potrebe, njihovo bistvo **korist**
- pravica je pravno zavarovani interes → interes je bistvena sestavina pravice, izraža njen cilj

interesno-voljna teorija – mešana teorija

- pravica temelji na medsebojni odvisnosti volje in interesa
- da interes uresničiš je potrebna volja

DOLŽNOSTNO UPRAVIČENJE

definicija:

- dolžnost uveljavljanja pravice
- dolžnostno upravičenje omogoča, da njegov nosilec vsaj delno uresničuje tudi lastne interese

nosilec:

- je nosilec obveznosti, da upravičenje konkretizira in udejanji, sicer gre za pravno kršitev, ki ji sledi sankcija
- nosilec pravice in dolžnosti, ki nastopa v interesu drugega, mora upoštevati širši interes, njegov lastni interes lahko uveljavlja le toliko kolikor je v skladu z namenom posameznih upravičenj

PRAVNA DOLŽNOST

definicija:

- pravno zavarovano upravičenje, da pravni subjekt na določen način ravna
- je v interesu subjekta, od njega je odvisno ali ga bo aktiviral in izvrševal
- **uresničitev:** pravne dolžnosti je vedno v interesu drugega
- **nosilec pravne dolžnosti:** je za svoje vedenje in ravnanje pravno odgovoren

prvine:

- **obveznost:** da njen nosilec na določen način deluje in ravna in je za to pravno odgovoren
- **sankcija:** sproži jo druga stran, če obveznost ni bila udejanjena ali je bila kršena

abstraktna pravna dolžnosti:

- sestavina splošnega in abstraktnega pravila
- možnost vedenja, ki je predvidena v zakonu

konkretna pravna dolžnost:

- izoblikuje se na temelju abstraktna v konkretnem družbenem razmerju
- konkretizirana in individualizirana abstraktna dolžnosti

korelativnost pravic in dolžnosti:

- upravičenje enega je obveznost drugega in obratno
- **nosilec pravice** je upravičen, da ravna v pravno dovoljenih mejah in dolžan, da teh mej ne prestopi
- **nosilec dolžnosti** je zavezan, da deluje in upravičen zahtevati, da ga v njegovem ravnanju ne ovirajo
- **enostranska razmerja:** ena stran nosilec obveznosti, druga stran nosilec upravičenj
- **večstranska razmerja:** oba subjekta sta nosilca obveznosti in upravičenj

ZLORABA PRAVICE

definicija:

- subjekt izhaja in abstraktnega upravičenja, a ga izvršuje tako, da posega v pravico ki pripada drugemu
- **izvrševanje pravice:** nosilec ne presega meje, drugim dopušča aktiviranje njihovih pravic, če ne gre za zlorabo
- **konflikt dveh pravic:** med seboj se izključujeta, ena je izvrševana tako, da onemogoča uresničevanje druge
- **subjektivna teorija:** pravico zlorabi tisti ki ravna krivdno in drugemu nastane škoda, izvršuje pravico z namenom da škodi drugemu
- **objektivna metoda:** posameznik odgovarja če ravna protipravno ali če izvršuje pravico nepravilno

PREDMET PRAVNEGA RAZMERJA

- opredeljuje družbeni namen zaradi katerega stopajo pravni subjekti v pravno razmerje
- materialne in družbene vrednote zaradi katerih so pravni subjekti v pravnih razmerjih
- pravna dejanja
- vse kare se nanaša na človekovo razumno vedenje in ravnanje